

This article contains a summary of scientific and theoretical views of both Ukrainian and foreign scientists on the issue of youth subculture. We consider the psychological and educational features of subcultures as driving forces in the development of personality.

The mechanisms of formation of youth subculture and its influence on the mass consciousness of youth is revealed. The concept of youth culture is analysed; one of its classifications is reviewed, descriptions of its main types are given. The positive and negative influences of subcultures on the young people's values and moral standards are revealed.

Keywords: youth subculture, hippie, punks, skinheads, Goths, furies, gamers, metalheads.

References

1. Bazarov, M. (2007, September 29). «Cherkasskaia molodezh – kto est who?» [«Cherkasy's youth – who is who»]. *Hazeta Rynok*, 37 (511).
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk ukraïnskoi movy* [Great explanatory dictionary of Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF «Perun».
3. Zaika, N. (2008, February 13). *Buty soboiu – holovnyi pryntsyp cherkaskykh neformaliv* [To be yourself – the main principle of Cherkasy's hipsters]. *Hazeta Pres Tsentr*, 7 (134). Retrieved from <http://pres-centr.ck.ua/print/news845.html>.
4. Karpiak, V. *Molodizhni subkultury* [Youth subculture]. *Spilka ukraïnskoi molodi*. Retrieved from <http://www.cym.org/ua/content/subcult1.asp>.
5. Kosaretskaia, S. V., & Siniagina, N. Yu. (2004). *O neformalnykh obedineniakh molodezhy* [On informal associations of youth]. Moscow: Vlados.
6. Chuhaievskiy, V. H. (2005). *Molodizhna polityka i sotsialna robota* [Youth policy and social work]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet».

УДК 37.017.4:37.018.32-057.874

Л. Р. Карпушевська, м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто теоретико-методологічні засади становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів. Окреслено актуальність дослідження на сучасному етапі розвитку української держави. Здійснено аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, представлено систему ідей, концепцій, вихідних

категорій, дефініцій. Виокремлено основні громадянські якості особистості. Визначено взаємозв'язок та взаємодію різних підходів до вивчення проблеми. Закцентовано увагу на специфіці формування громадянських якостей вихованців в умовах закладу інтернатного типу.

Ключові слова: громадянське виховання, громадянськість, громадянські якості, становлення громадянських якостей, вихованці інтернатних закладів.

Актуальність громадянського виховання дітей та молоді зумовлюється процесом консолідації та розвитку українського суспільства, сучасними викликами, що стоять перед Україною і вимагають подальшого вдосконалення системи громадянського та національно-патріотичного виховання, формування у молодого покоління почуття патріотизму, відданості Батьківщині й водночас відчуття належності до світової спільноти.

Особливо ваговою проблема становлення громадянських якостей є для вихованців інтернатних закладів, оскільки більшість із них – це педагогічно занедбані діти з негативним життєвим досвідом, яким властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: почуття соціальної відчуженості, несформованість внутрішньої позиції, конформізм у поведінці, невпевненість у собі, пасивність тощо. Зазначені чинники, безперечно, впливають на становлення громадянських якостей вихованців і вимагають їх урахування у подальшому виховному процесі в умовах закладу інтернатного типу.

Наукова обґрунтованість дослідження означеної проблеми обумовлена концептуальними положеннями загальнодержавних нормативних документів: Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Концепція національного виховання, Концепція громадянської освіти в Україні, Концепція середньої загальноосвітньої школи в Україні, Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки та інших.

У наукових дослідженнях значною мірою висвітлено різні аспекти формування громадянських якостей особистості. Філософський аспект громадянської освіти розкрито у працях Г. Білонова, П. Гольбаха, Г. Сковороди; психологічне обґрунтування проблеми виховання громадянина здійснено

Б. Ананьєвим, І. Бехом, Л. Божович, М. Боришевським, М. Левітовим, К. Платоновим та іншими; педагогічні основи виховання громадянських якостей відображено в наукових доробках П. Вербицької, О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Ігнатенко, О. Кононко, Л. Крицької, Н. Рогальської, М. Рудь, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Сухомлинської, К. Ушинського та інших; народознавчі аспекти проблеми розкрито в працях Л. Артемової, А. Богуш, Г. Ващенко, В. Войтенко, Л. Калуської, Н. Лисенко, Ю. Руденка, В. Скуратівського, М. Стельмаховича та інших дослідників.

Зазначені проблеми ставали предметом аналізу вчених близького (Г. Анісімова, А. Апохін, М. Матіс, Т. Рюлькер, С. Наумабаєва, М. Тайчінов) та далекого зарубіжжя (Дж. Дьбюї, Л. Колберг, П. Наторп та інші).

Водночас ще не стала предметом спеціального дослідження проблема становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів.

Мета статті – розкрити теоретико-методологічні засади проблеми становлення громадянських якостей вихованців в умовах закладу інтернатного типу.

Зважаючи на особливості категорії вихованців та виховного середовища інтернатного закладу, у контексті нашого дослідження важливим є положення, що ефективність виховання залежить від багатьох чинників, які впливають на розвиток особистості: цілеспрямованих і стихійних впливів, умов соціального середовища тощо. Також ми звертаємо увагу на вагомість взаємозв'язку виховання громадянських якостей особистості із процесом її соціалізації. Адже процес громадянського виховання акумулює у собі весь спектр соціалізації людини, її міжособистісну взаємодію та інтеграцію у місцеву спільноту [2, с. 48].

Слід зазначити, що соціалізація особистості в умовах інтернатного закладу має певну специфіку. У більшості шкіл-інтернатів спостерігаються негативні тенденції до надмірної опіки дітей, яка знижує особистісну і соціальну активність, нівелює необхідність вироблення власної позиції, ставлення до тих чи інших питань та висловлення власної думки. Сфера життєдіяльності вихованців обмежена навчальним закладом, що збіднює соціальний досвід дітей. Характерна для інтернатного закладу регламентація поведінки і діяльності учнів,

обмеженість комунікативного кола послаблюють у них необхідність організації власного життя, самостійного планування і здійснення своєї життєдіяльності, визначення кола інтересів та спілкування. Як наслідок, у вихованців культивуються споживацькі настрої. Виходячи зі стін інтернату, випускники не мають адекватного уявлення про свої громадянські права та обов'язки, не усвідомлюють свого місця у суспільстві, не здатні до прояву громадянської відповідальності та ініціативності.

Результати аналізу практики виховної роботи у закладах інтернатного типу підтверджують, що проблемі становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів не приділяється належної уваги, оскільки відсутня системність у роботі, переважають вербальні форми й методи виховання тощо. Отже, виникають суперечності між:

- об'єктивною потребою сучасного суспільства у становленні громадянських якостей вихованців інтернатних закладів та недостатньою розробленістю теоретичних основ формування і розвитку цих якостей;
- суспільною значущістю проблеми становлення громадянських якостей учнів, що виховуються в інтернатних закладах, та неефективною практичною організацією цього процесу;
- значним потенціалом позаурочної діяльності щодо становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів та його недостатнім використанням у практиці зазначених установ;
- необхідністю професійної підготовки педагогів інтернатних закладів до відповідної виховної роботи та недостатньою розробленістю змісту, форм і методів такої діяльності.

Перед інтернатними закладами нового типу стоїть завдання сформувати активну, самостійну особистість, наділити її певним комплексом громадянських якостей, які б дозволили їй успішно й гідно самореалізуватися як громадянин України – європейської держави.

Реалізація цього завдання вимагає визначення концепції дослідження, яка охоплює три взаємопов'язані компоненти: теоретичний, методологічний і технологічний концепти.

Теоретичний концепт визначає систему ідей, концепцій, вихідних категорій, дефініцій, умов становлення

громадянських якостей особистості, без яких неможливе розуміння сутності і структури поняття «громадянські якості», виокремлення основних громадянських якостей, з'ясування особливостей їх формування в умовах закладу інтернатного типу.

На сучасному етапі розвитку української держави громадянське виховання дітей, поєднуючи гуманістичні основи виховання особистості та надбання народної педагогіки, розглядається в контексті демократизації освіти та визначається як система цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість з метою виховання основ кращих громадянських якостей учнів (І. Бех, М. Вишняк, С. Грушеватий, К. Журба, В. Кириченко, В. Костюк, В. Коваль, Ж. Петрович, К. Чорна та інші).

Аналіз сучасних наукових досліджень стосовно становлення громадянських якостей особистості (І. Василенко, П. Вербицька, П. Волошин, О. Докукіна, М. Задерихіна, Л. Канішевська, В. Мазай, М. Рудь, О. Стаднік, Н. Чернуха) дозволив зробити висновок, що поняття «громадянські якості» досить різноаспектне, і найчастіше трактується через визначення громадянськості.

Так, громадянськість особистості розглядається як інтеграційна системна властивість, для якої характерні сформовані суспільно значущі громадянські якості, що набуваються в процесі взаємодії внутрішньої ціннісно-нормативної регуляції поведінки та зовнішніх стосунків особистості впродовж її життєдіяльності, самоактуалізації та самореалізації [6, с. 23]. Таким чином, громадянськість утворюється сукупністю громадянських якостей.

Основними елементами громадянськості визначаються «моральна і правова культура, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішньої свободи особистості, дисциплінованості, в повазі й довірі до інших громадян і до державної влади, особистості, здатної виконувати свої обов'язки в гармонійному поєднанні патріотичних, національних та інтернаціональних почуттів» [3, с. 75].

Громадянська вихованість як результат процесу громадянського виховання становить собою сукупність стійких якостей особистості, яка визначає її здатність активно діяти задля держави, інших людей, природи, самої себе на основі сформованих знань громадянознавчої спрямованості і

громадянських ставлень [5, с. 23]. Таким чином, сформованість громадянських якостей особистості, що зумовлюють свідому громадянську поведінку людини, є метою громадянського виховання.

Важливо відмітити, що становлення громадянських якостей особистості включає не лише засвоєння знань, когнітивний аспект, але й засвоєння цінностей культури, формування у вихованців системи загальнолюдських цінностей, що визначають ціннісні орієнтації, уявлення та установки особистості; способи пізнання явищ дійсності (І. Бех, П. Вербицька, І. Зязюн, В. Сухомлинський, К. Чорна).

Отже, громадянські якості розглядаємо як стабільні внутрішні особливості особистості, що складаються з певної сукупності знань, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань, які допомагають людині усвідомити її місце в суспільстві, її права та обов'язки, відповідальність перед співвітчизниками, Батьківщиною та самою собою і визначають її громадянську поведінку.

На основі аналізу філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури уточнено сутність та структуру феномену «становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів» як процес розвитку особистості вихованця, що характеризується постійним підвищенням якісного рівня системи її знань, ставлень, переконань щодо держави, громадянського суспільства, самого себе як громадянина України та відповідною громадянською поведінкою.

Система громадянських якостей дозволяє дати всебічну характеристику громадянину як патріоту своєї держави. І. Бех серед найважливіших громадянських якостей виділяє такі: «громадянська свідомість, почуття громадянської гідності, почуття громадянської відповідальності та обов'язку, громадянська мужність, прихильність до державних інтересів, суспільна ініціативність, громадянська дисциплінованість, національна гідність, готовність захищати Батьківщину, піклування про державну мову, про природу, правосвідомість, громадянська активність, вірність, політична воля, прихильність до загальнолюдських цінностей, повага до національних традицій, державний оптимізм» [1, с. 4–5].

Вивчаючи громадянські якості особистості, О. Сухомлинська наголошує на принциповій значущості таких із них:

любов до свого народу, краю, Вітчизни, толерантність, демократизм, громадянська самосвідомість, громадянська гідність, громадянський обов'язок, громадянська відповідальність, громадянська мужність, громадянська діловитість, працелюбність, повага до законів держави, чужої думки тощо [4 с. 22].

Розуміння сутності громадянських якостей особистості і механізму їх становлення дає змогу перейти до методологічного концепту дослідження і розглянути взаємозв'язок та взаємодію різних підходів до вивчення проблеми становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів.

Конкретно-історичний підхід передбачає визначення актуальних завдань, узагальнення пріоритетних ідей щодо громадянського виховання на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Розглядаючи проблему виховання громадянина в її історичному аспекті, необхідно зазначити, що громадянські якості особистості визначаються тими цінностями, які актуалізуються в конкретний історичний період розвитку суспільства та держави. У час певних економічних, політичних та суспільних змін в Україні особливого значення набуває виховання громадян, здатних побудувати відкрите, інформативне, громадянське суспільство, в основу якого були б покладені та постійно втілювалися конституційна демократія, толерантність і повага до прав людини, здатність жити в демократичній державі дотримуючись норм закону, та активно впливати на розвиток суспільства і держави.

Отже, у своєму дослідженні ми виділяємо такі громадянські якості: громадянська правосвідомість, громадянська відповідальність, громадянська ініціативність.

Діяльнісний підхід ґрунтується на положенні, що ефективне формування громадянськості особистості забезпечується в процесі безпосередньої діяльності, в якій апробуються та перевіряються засвоєні громадянські якості.

Як свідчить досвід, участь учнівської молоді у суспільно корисних справах, соціальна активність впливають на формування особистісних якостей та громадянських здатностей. Оцінка власних соціальних можливостей, навички самоорганізації, готовність самостійно вирішувати особисті та суспільні проблеми, реалізовувати свої життєві плани, мирне вирішення конфліктних ситуацій, – важливі показники рівня

громадянської культури молодого покоління, а отже, ефективності процесу громадянського виховання загалом [2, с. 56].

Організація процесу становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів на основі виконання учнями різних видів діяльності має активний характер, сприяє формуванню внутрішньо мотивованої активності учнів, їх готовності до прояву себе як громадян України.

Системний підхід дозволяє розглядати громадянські якості як цілісне утворення, котре має структурні й функціональні зв'язки; спиратися у дослідженні на інтегративні підходи, осмислювати міждисциплінарний простір.

Відповідно, у процесі нашого дослідження ми беремо до уваги знання про особистість, накопичені різними науками – психологією, культурологією, політологією, соціологією тощо.

Так, у межах системного підходу становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів розглядаємо як процес, що визначається через взаємодію та взаємозбагачення його провідних елементів: суб'єктів освітнього процесу, способів взаємодії між ними, форм, методів та засобів виховання, а також умов виховного середовища.

Культурологічний підхід спрямований на виховання особистості шляхом засвоєння нею як уже наявних у суспільстві цінностей культури, так і вироблення нових. Завданнями культурологічного підходу визначено прищеплення вихованцям інтернатних закладів громадянської, політичної та правової культури; виховання особистості, здатної мислити у контексті національної та світової культури, приймаючи загальнолюдські цінності культури і гармонійно їх поєднуючи у своєму житті з національними.

Особистісно орієнтований підхід ставить у центр виховного процесу інтереси дитини, її права, суверенітет, потреби та можливості. За такого підходу кожна людина сприймається педагогами й учнями як самостійна цінність, як суб'єкт.

Особистісно орієнтований підхід передбачає таку організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії (педагог – учень), за якої вихованець усвідомлює себе як особистість, виявляє і розкриває свої можливості, нахили, інтереси, творчі здібності. Реалізація особистісного підходу у процесі становлення громадянських якостей вихованців шкіл-інтернатів покликана сприяти формуванню індивідуально неповторної, цінної особистості,

здатної виявляти й активізувати власний потенціал вихованця у процесі становлення громадянина. В умовах інтернатного закладу це означає визнання за учнем статусу суб'єкта виховного процесу, який є носієм власного досвіду, здатний до виявлення ініціативи, самостійності, суб'єктної активності, відповідальності, прагнення до саморозвитку.

У контексті аксіологічного підходу, громадянське виховання має на меті формування системи цінностей особистості на засадах інтеграції демократичних принципів світу в поєднанні з вітчизняною культурою.

Таким чином, завданням становлення громадянських якостей вихованців шкіл-інтернатів є не лише набуття особистістю знань про сутність суспільних явищ та процесів, права та обов'язки, але й засвоєння демократичних цінностей на основі взаємної адаптації загальноцивілізаційних цінностей демократії та вітчизняної культури з урахуванням регіональних особливостей і традицій. Ми поділяємо думку П. Вербицької, що громадянські почуття, які формуються на основі ціннісних координат, є важливим елементом тезаурусу громадянського виховання. Це почуття патріотизму, почуття відповідальності особистості за її минуле і майбутнє, усвідомлення належності до місцевої та національної спільноти, повага до символів та законів, історичних і культурних досягнень держави, з якою громадяни пов'язані громадянськими правами та обов'язками [2, с. 54].

Тому пріоритетним напрямом формування громадянської якостей у сучасних умовах є особистісне прийняття цінностей демократичного суспільства, вироблення ціннісного ставлення до своєї Батьківщини, її громадян та до самого себе.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання проблеми. Перспективним вважаємо розроблення і впровадження: методики діагностування рівнів сформованості громадянських якостей вихованців інтернатних закладів (громадянської правосвідомості, громадянської відповідальності, громадянської ініціативності); науково-методичного забезпечення становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів.

Очікуваний соціальний ефект упровадження результатів дослідження полягає у зростанні рівня якості освіти щодо громадянського виховання; удосконаленні змісту, форм і методів

становлення громадянських якостей вихованців інтернатних закладів; підвищенні рівня сформованості громадянських якостей підлітків; зростанні професійної компетентності педагогічних працівників щодо громадянського виховання дітей та учнівської молоді.

Література

1. Бех І. Д. Психолого-педагогічні умови виховання у молоді громадянськості / І. Д. Бех // Громадянське виховання молоді в умовах трансформації суспільства : зб. наук. ст. – Черкаси, 1998. – С. 3–6.
2. Вербицька П. В. Теоретико-методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах : дис.... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Вербицька Поліна Василівна. – К., 2010. – 489 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Сухомлинська О. Ідеї громадянськості й школа в Україні / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1999. – № 4. – С. 20–25.
5. Ціпан Т. С. Педагогічні умови громадянського виховання підлітків у дитячо-юнацьких об'єднаннях : дис.... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ціпан Тетяна Степанівна. – Рівне, 2012. – 23 с.
6. Чернуха Н. М. Інтеграція виховних соціальних впливів суспільства у формуванні громадянськості учнівської молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. М. Чернуха. – Луганськ, 2007. – 45 с.

Л. Р. Карпушевская

Теоретико-методологические основы становления гражданских качеств воспитанников интернатных учреждений

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9, ул. Берлинского, Киев, Украина)

В статье рассмотрены теоретико-методологические основы становления гражданских качеств воспитанников интернатных учреждений. Подчеркнута актуальность исследования на современном этапе развития украинского государства. Осуществлен анализ научной литературы по исследуемой проблеме, представлена

система идей, концепций, исходных категорий, дефиниций. Выделены основные гражданские качества личности. Определена взаимосвязь и взаимодействие различных подходов к изучению проблемы. Акцентируется внимание на специфике формирования гражданских качеств воспитанников в условиях учреждения интернатного типа.

Ключевые слова: гражданское воспитание, гражданственность, гражданские качества, становление гражданских качеств, воспитанники интернатных учреждений.

L. R. Karpushevska

Theoretical and Methodological Bases of Formation of Civic Qualities of Boarding Schools Pupils

Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The article examines the theoretical and methodological principles of forming civic qualities of pupils of boarding schools. It outlines the relevance of the issue under research at the present stage of development of the Ukrainian state. In the paper, an analysis of scientific literature on the investigated problem is presented. The article shows the weighty accumulation of theoretical and applied achievements on civic education of the person in domestic and foreign psycho-pedagogical science. Through analysis of research, a system of ideas, concepts, source categories, definitions is identified. The author clarifies the definitions «civic qualities of personality», «formation of civic qualities of pupils of boarding schools».

In the article, basic civic qualities of personality are singled out: civic legal consciousness, civic responsibility, civic initiative. The paper reveals the methodological concept of research. It reflects the relationship and interaction of different approaches to the problem of formation of civic qualities of boarding schools pupils. The author describes the specifics of formation of civic skills of pupils in the conditions of boarding school: closed system, restriction of social space, strict regulation regime, limited communication, personal characteristics of boarding schools pupils.

Keywords: civic education, civics, civic qualities, formation of civic qualities, boarding schools pupils.

Reference

1. Bekh, I. D. (1998). Psykholoho-pedahohichni umovy vykhovannia u molodi hromadianskosti [Psychological and pedagogical conditions of education of youth's civil]. In *Hromadianske vykhovannia molodi v umovakh transformatsii suspilstva* (pp. 3–6). Cherkasy.

2. Verbytska, P. V. (2010). *Teoretyko-metodychni osnovy hromadianskoho vykhovannia uchnivskoi molodi u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and methodical foundations of civil education of youth in secondary schools] (Dissertation Abstract, Kyiv).
3. Honcharenko, S. U. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary] (2nd ed.). Rivne: Volunski oberehy.
4. Sukhomlynska, O. (1999) *Idei hromadianskosti i shkola v Ukraini* [Idea of civil and school in Ukraine]. *Shliakh Osvity*, 4, 20–25.
5. Tsipan, T. S. (2012). *Pedahohichni umovy hromadianskoho vykhovannia pidlitkiv u dytiacho-yunatskykh obiednanniakh* [Pedagogical conditions of civil education of teenagers in children and youth associations] (Dissertation Abstract, Rivne).
6. Chernukha, N. M. (2007). *Intehratsiia vykhovnykh sotsialnykh vplyviv suspilstva u formuvanni hromadianskosti uchnivskoi molodi* [Integration of educational social impact of society in order to form civil of youth] (Dissertation Abstract, Luhansk).

УДК 37.013:373

П. І. Кендзьор, м. Львів

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ВИМІРІ

У статті окреслено перспективи організації полікультурного виховання з огляду на європейський вектор розвитку України. Запропоновано доповнювати полікультурне виховання громадянським елементом, формувати не лише полікультурні компетентності, а й громадянські, тобто виховувати відповідального громадянина, здатного взаємодіяти в демократичному полікультурному суспільстві. Розглянуто європейський досвід синтезу полікультурного і громадянського виховання. Здійснено спробу інтегрувати авторську модель полікультурних компетентностей та модель компетентностей, необхідних для участі в демократичній культурі.

Ключові слова: полікультурне виховання, громадянське виховання, демократичне полікультурне суспільство, модель полікультурних компетентностей.

Питання суспільної консолідації й інтеграції є викликом для сучасної української освіти, що формулює важливі завдання підбору адекватних та дієвих виховних концепцій, педагогічного інструментарію, спрямованих на формування